

УДК: 81' 25 (082)

Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції 5-6 квітня 2013 р. / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2013. – 472 с.

Збірник містить матеріали доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, що відбулась 5-6 квітня 2013 року на кафедрі англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Специальный и художественный перевод: теория, методология, практика: материалы докладов VI Международной научно-практической конференции 5-6 апреля 2013 г. / под общей ред. А.Г. Гудманяна, С.И. Сидоренко. – Киев: Аграр Медиа Груп, 2013. – 472 с.

Сборник содержит материалы докладов VI Международной научно-практической конференции по актуальным вопросам теории и практики перевода, которая состоялась 5-6 апреля 2013 года в Национальном авиационном университете (г. Киев, Украина).

General and Specialist Translation / Interpretation: Theory, Methods, Practice: Proceedings of the 6th International Conference. – Kyiv: AgrarMedia Group, 2013. – 472 p.

The book contains papers presented by the participants of the 6th International Conference on theory and practice of translation / interpretation held at the National Aviation University (Kyiv, Ukraine) on 5-6 April 2013.

Голова організаційного комітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., в.о. директора Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (Україна)

Председатель оргкомитета:

Гудманян А.Г., д-р филол. наук, проф., и.о. директора Гуманитарного института Национального авиационного университета (Украина)

Заступники голови оргкомітету:

Сидоренко С.І., канд. філол. наук, доцент каф. англійської філології і перекладу Гуманітарного ін-ту НАУ;

Разумовська В.А., канд. філол. наук, проф. кафедри ділової іноземної мови Ін-ту економіки, управління та природокористування Сибірського федерального університету, голова Красноярського регіонального відділення Співки перекладачів Росії

Заместители председателя оргкомитета:

Сидоренко С.И., канд. филол. наук, доцент каф. английской филологии и перевода Гуманитарного ин-та НАУ;

Разумовская В.А., канд. филол. наук, проф. кафедры делового иностранного языка Ин-та экономики, управления и природопользования Сибирского федерального университета, руководитель Красноярского регионального отделения Союза переводчиков России

Рекомендовано до друку вченою радою Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (Протокол № 3 від 13.03.2013 р.)

ISBN 978-617-646-151-7

van Eynde, P. Dirix, I. Schuurman, and V. Vandeghinste (Eds.), Selected Papers of the 17th Computational Linguistics in the Netherlands Meeting, Leuven, Belgium, pp. 99-114. 9. Oostdijk, N., M. Reynaert, P. Monachesi, G. van Noord, R. Ordelman, I. Schuurman, V. Vandeghinste. From D-Coi to SoNaR: A reference corpus for Dutch. In: LREC 2008.

Ірина Баклан
м. Київ, Україна

Діловий дискурс на сучасному етапі розвитку перекладознавства

Незважаючи на те, що дослідження дискурсу є дуже актуальним у наш час, розроблено чимало підходів до вивчення цього комунікативного явища та проведено паралелі із суміжними дисциплінами, *перекладацьким аспектом* дискурсу займалися небагато лінгвістів. Це можна пов'язати з надзвичайно прискіпливою увагою останніх до визначення поняття дискурсу, його структури, умов та причин виникнення, жанрового розмаїття та існуючих зв'язків всередині нової дисципліни *аналіз дискурсу*.

Дискурс посів своє чільне місце серед лінгвістичних досліджень останніх двох десятиліть, витіснивши поняття «текст зв'язного мовлення» [1, с. 5]. Багатоаспектність дискурсу обумовила велику кількість визначень і достатньо швидку еволюцію в концепціях, навіть в межах одного і того ж наукового напрямку. Проте, на думку Франсуази Ельгорскі, термін *дискурс* багатозначний лише на перший погляд. В дійсності, він завжди означає певним чином організовану мовленнєву діяльність, пов'язану з певною нелінгвістичною сферою (напр.: соціологічний, ідеологічний, культурний контекст) або з чимось невисловленим (на рівні підсвідомості) [1, с. 13]. Поняття дискурсу в монографії В. Григор'євої вживається безпосередньо в лінгвістичному значенні і визначається як лінгвістична одиниця спілкування, що відображає диференціальне розмаїття картини світу з урахуванням типізованих ситуацій, учасників соціальної взаємодії, норм і конвенцій, культурологічних уявлень та форм [2]. Еміль Бенвеніст розрізняв *дискурс* як процес реалізації мовної системи та *текст* як результат цього процесу [1, с. 11]. Утц Маас, навпаки, трактує дискурс як корпус текстів, об'єднаних спільною тематикою, основною характеристикою якого є інтенціональність, що забезпечує сприйняття та ідентифікацію текстів як мовних корелятивів певної соціокультурної, політичної та ідеологічної практики [3, с. 76]. Саме

останнє визначення цілком вичерпне для дослідження дискурсу на сучасному етапі розвитку перекладознавства.

Діловий дискурс виокремлюється серед інституціональних дискурсів з позицій соціолінгвістики, оскільки мовець виступає у ролі представника певного соціального інституту (В.І. Карасик). При цьому враховуються два критерії – мета та учасники комунікації. В інституціональному дискурсі існують певні жанри: ділові бесіди, засідання, збори, дискусії, ділові прийоми, перемовини, телефонні розмови та ділове листування [2]. На думку Т. Чрділелі діловий дискурс – соціально обумовлена комунікативна подія, що характеризується певною формою організації мовного матеріалу, яка обумовлюється параметрами ситуації спілкування, залежить від інтенцій та офіційного статусу комунікантів, які мають потрібні повноваження для організації та оптимізації того чи іншого виду предметної діяльності в інституційно-виробничій сфері заради досягнення практичних цілей [3, с. 76]. Концепція перекладу ділового дискурсу має інформативно-центричний характер. Перекладацькі стратегії спрямовані на відновлення інформаційних категорій тексту – денотативної, стилістичної та прагматичної інформації [4, с. 181]. Переклад денотативної інформації зводиться до відтворення основного повідомлення на лексичному та морфолого-синтаксичному рівнях. Для передачі стилістичної інформації слід врахувати особливості сприйняття вихідного тексту реципієнтом з позицій встановлених норм оформлення ділового дискурсу в мові перекладу. Прагматична складова перекладу ділового дискурсу полягає у відтворенні об'єктивно-оцінної модальності бажаності або можливості та суб'єктивно-оцінної модальності ділової ввічливості.

Аналіз дискурсу досліджує комунікацію в інституціональному аспекті та спирається на дослідницькі традиції школи американської етнолінгвістики (Франц Боас) та чеської лінгвістичної школи (Вілем Матезіус). В західній традиції дослідження дискурсу започаткував Зелінг Херріс на початку 50-х років, хоча термін «складне синтаксичне ціле» використовував Л.В. Щерба в 20-ті роки для опису єдиного комплексного висловлювання, що поєднувало різні види синтаксичного зв'язку компонентів [1, с. 10]. Формування дисципліни стосується 70-х років і пов'язане з важливими працями європейської школи лінгвістики тексту (Т.А. ван Дейк, В.У. Дресслер, Я. Петефі, Д. Вундерліх та ін.), а також основоположних американських праць (У. Лабов, Дж. Граймс, Р. Лонгейкр, Т. Гівон, У. Чейф). В русистичі дискурсивні явища без вживання даної термінології стосуються робіт Земської О.А., Гаспарова Б.М., Лаптевої О.О., Сиротиніної О.Б., а також представників Тверської семантико-прагматичної школи (Макаров М.Л., Сухих С.О.,

Карасик В.І.). По суті, лінгвістичний аналіз дискурсу у представників школи семіотики зводиться до двох основних методик – дискурс-аналізу (З. Херріс) та семантичного аналізу лексики (А. Греймас). Дискурс-аналіз полягає у визначенні класу еквівалентностей, що впливають з оточення, та процедурі регуляризації за допомогою трансформацій. Методика семантичного аналізу лексики розглядає опис семантичних полів для даного тексту та питання лексичної конотації, а також встановлення структурно-семантичної спільності текстів певного жанру, автора чи сфери комунікації [1, с. 14]. Отже, аналіз дискурсу вплинув на поглиблення перекладознавчого аналізу, надавши останньому широкий спектр питань, які можна розглядати в перекладацькому аспекті.

Дослідження дискурсу в українській перекладацькій традиції припадає на останню чверть ХХ століття, період переходу від мікролінгвістики до макролінгвістики. У цей час перекладознавство перетворюється на міждисциплінарну галузь знань. Інтерпретаційна настанова є головним поняттям теорії дискурсу (Новікова М.О.). У центрі уваги постає дослідження текстів та явища комунікації [4, с. 139]. Приблизно у цей же час за кордоном перекладознавчі дослідження зазнають процесу становлення, будучи тісно пов'язаними з практикою перекладу. Розробляється загальна функціональна теорія перекладу, представниками якої стали Катаріна Райс та Ханс Йозеф Вермеєр (1984), Марі Снелл-Хорнбі (1994, 1986, 1988), Ханс Хьоніг і Пауль Кусмауль (1991, 1982), Крістіане Норд (1993) та Юста Хольц-Ментгері (1984) [5, с. 19]. У центрі теорії перекладу постають поняття адекватності та еквівалентності. Адекватність перекладу розглядається як відношення між вихідним текстом та текстом перекладу з врахуванням мети (Skopos), а еквівалентність – це особливий вид адекватності, що позначає відношення між вихідним текстом і текстом перекладу, які виконують однакову комунікативну функцію у кожній культурі на певному мовному рівні. Представник української школи перекладу Ю.О. Жлуктенко не розмежовує ці поняття, вважаючи їх синонімічними. Оскільки перекладознавство пройшло процес становлення донедавна, чимало питань щодо понятійного інструментарію цієї дисципліни залишаються відкритими. Українською школою перекладознавства було розроблено аналітичний інструментарій, що включає два підходи у дослідженні перекладу: *інтерпретаційно-культурологічний* (функціонування перекладу в контексті цільової літератури та культури з урахуванням творчої індивідуальності перекладача та соціокультурних відношень перекладу до оригіналу) та *лінгвостилістичний* (суто мовна інтерпретація конкретного тексту й

стилю із залученням різних методів лінгвістичного аналізу) [4, с. 145]. В західній традиції перекладознавства існують схожі напрямки: прескриптивний та дескриптивний переклад. Так, представники прескриптивного напрямку перекладознавства вважають, що теоретичне підґрунтя є передумовою емпіричного дослідження перекладу. На передній план висувається ідея об'єктивного доведення чи спростування гіпотези. Інший табір зайняли прибічники дескриптивного (постмодерністського) напрямку перекладознавства на чолі з Розмарі Арройо (Rosemary Arrojo), які вважали, що значення будь-якого вихідного тексту є нестабільним, що спричиняє велику кількість індивідуальних інтерпретацій вихідного тексту. Переклад як процес трансформації цілком та повністю залежить від індивідуального сприйняття вихідного тексту перекладачем. Значення завжди пов'язане з контекстом [5, с. 21]. Таким чином, можна помітити факт схожості розвитку вітчизняного та світового перекладознавства, що найімовірніше пов'язано зі збігом наукового розвитку.

Отже, сьогодні відкриваються нові тенденції у розвитку перекладознавства. Системне розуміння процесу перекладу змінилося новими функціональними теоріями, в основі яких розуміння тексту як цілісної структури. Саме функціональний підхід дозволяє розглядати переклад дискурсу з врахуванням інтеграції мовного, прагматичного та інтеракційного видів знань. Діловий дискурс являє собою складне комунікативне явище, що має цілісну структуру та включає розгалужену систему зв'язків всередині цього утворення. Важливим етапом у дослідженні ділового дискурсу є перенесення існуючих перекладацьких стратегій у царину функціонування дискурсу з метою виявлення ступеню адекватності у перекладі, враховуючи розбіжності змісту та форми на міжкультурному рівні комунікації.

Література

1. Борботько В. Г. Принципи формування дискурсу: От психолингвистики к лингвосинергетике. – Изд. 4-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРИКОМ», 2011. – 288 с.
2. Григорьева В. С. Дискурс как элемент коммуникативного процесса: прагмалингвистический и когнитивный аспекты / В.С. Григорьева. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 288 с.
3. Ярошук, Ірина Діловий дискурс фахівця економічного профілю як комунікативне явище / І. Ярошук // Мовознавство. – К.: 2012. – №3. – С. 75 – 78.
4. Шмігер Т. В. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя: ключові проблеми та періодизація: дис. канд. філол. наук: 10.02.16 / Шмігер Тарас Володимирович. – Львів, 2007. – 580 с. – Бібліогр.: с. 194 – 249.
5. Best, J., Kalina S. Übersetzen und Dolmetschen. Eine Orientierungshilfe. – Tübingen und Basel: A. Francko Verlag, 2002. – 341 S.